

УДК 658.155.2

Коваленко Д. І.

к.е.н., доцент кафедри фінансів

Київського національного університету технологій та дизайну

Бейгул В. І.

студентка кафедри фінансів

Київського національного університету технологій та дизайну

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проведено дослідження сутності прибутку підприємства як економічної категорії. Обґрунтовано теорії прибутку підприємства. Наведена модель стратегічного управління прибутковістю підприємств з позиції економічної збалансованості.

Ключові слова: прибуток, стратегія, управління прибутковістю, формування стратегії.

В статье проведено исследование сущности прибыли предприятия как экономической категории. Обоснованно теории прибыли предприятия. Приведенная модель стратегического управления доходностью предприятий с позиции экономической сбалансированности.

Ключевые слова: прибыль, стратегия, управление доходностью, формирование стратегии.

The paper studied the nature of company profits as an economic category. Grounded theory of profits. This model of strategic management profitability from a position of economic balance.

Keywords: profit, strategy, profitability management, strategy formation.

Постановка проблеми. Кінцевим результатом, який формує фінансові ресурси підприємства, забезпечує його стабільність і конкурентоспроможність на ринку товарів та послуг, є прибуток. Прибутковість підприємства, як найважливіший індикатор результативності його роботи, конкурентоспроможності, перспектив розвитку, визначається прибутком та рентабельністю. Формування прибутку на підприємстві є складним процесом, що залежить від того, наскільки ефективним є використання трудових, матеріальних, грошових, енергетичних та інших ресурсів, а також від дії зовнішніх факторів (податкової систем, ціноутворення, поведінки споживачів і конкурентів тощо). Саме на основі одержаного прибутку будь-яке підприємство незалежно від форми власності та виду діяльності виконує свої функції, спрямовуючи кошти на власний розвиток, на соціальні потреби, у фонд матеріального заохочування та на ін. Тому у сучасних умовах прибуток стає не тільки важливим показником, а й метою роботи кожного підприємства, об'єднання та інших ринкових структур. Актуальним питанням є дослідження шляхів удосконалення стратегії збільшення прибутковості діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питання забезпечення управління прибутком та рентабельністю суб'єктів господарювання приділяється значна увага як серед вітчизняних, так і серед зарубіжних науковців, таких як: О. І. Бала, В. І. Грушко, О. В. Богоявленський, Л. М. Борщ, А. В. Буряк, Л. М. Волощенко, Ю. О. Гаркуша, С. В. Герасимова, М. І. Савлук, В. В. Зимовець, І. Ю. Крамаренко, О. Л. Лаврик, Н. Г. Маслак та інші. Водночас, на наш погляд, на сьогодні недостатньо приділено увагу

удосконаленню процесу управління прибутком та рентабельністю підприємства.

Метою даної статті є розробка та обґрунтування стратегії та заходів збільшення прибутковості підприємства.

Об'єктом дослідження є особливості формування прибутку підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів щодо забезпечення високого рівня прибутковості підприємства.

Виклад основного матеріалу. У результаті функціонування підприємства, як і іншого суб'єкта підприємницької діяльності за певний період часу, утворюється кінцевий фінансовий результат. Фінансовий результат може існувати у вигляді одного з двох прямо протилежних показників: прибуток або збиток [2, с. 157]. Прибуток – це кінцевий фінансовий результат діяльності підприємств і в загальному вигляді є різницею між виручкою від реалізації продукції і собівартістю реалізованої продукції.

Як економічна категорія прибуток відображає чистий дохід, створений у процесі підприємницької діяльності і в сою чергу він виконує певні функції:

1. Оцінювальна – ефект використання основних ресурсів підприємства.
2. Стимулююча – функція прибутку спрямована на зниження витрат виробництва запровадженням інновацій, що збільшує можливості розширення виробництва і зростання масштабів бізнесу.
3. Господарського розрахунку – доходи підприємства мають не тільки покривати витрати, але й формувати резерв.
4. Розподільча – функція прибутку забезпечує вибір підприємницької діяльності серед альтернативних варіантів.
5. Індикативна (інформаційна) – забезпечує підприємство інформацією, з одного боку, про оцінку його діяльності, а з другого-про наповненість ринку товаром, даючи тим самим економічний сигнал про необхідність збільшувати чи зменшувати обсяги виробництва [2, с. 157].

Таким чином, прибуток підприємства – основне джерело його економічного і соціального розвитку. Тому важливо визначити механізм формування прибутку на підприємстві, розглянути різні види прибутку та сферу його застосування.

Поняття прибутку в економічній системі існує у зв'язку з наявністю товарно-грошових відносин, появою і розвитком інституту власності, особливо приватної. Перші визначення прибутку збігалися зі значенням валового доходу, який індивідуалістичною системою розподілу поділявся на три категорії: доходи від капіталу, землі та доходи від праці. Вважалося, що кожен із видів доходів є обов'язковою винагородою для одержувача за надані ним послуги у національному господарстві.

Розвиток ринкових відносин в економіці України зумовив необхідність нових підходів до управління формуванням і розподілом прибутку. А це означає, що й саме визначення прибутку зазнає певних змін. Не дивно, що у сучасних умовах серед вітчизняних та закордонних учених існують різні точки зору на поняття прибутку [5, с. 133].

С. Ф. Покропивний розглядає прибуток як ту частину виручки, що залишається після відшкодування усіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства [8, с.436]. Але таке розуміння прибутку обмежується тільки кількісним визначенням категорії і не розкриває його економічної природи. Російський економіст Д. С. Моляков під прибутком розуміє грошове втілення частини вартості додаткового продукту [11, с. 8]. А. М. Поддєрьогін визначає прибуток як частину заново створеної вартості, виробленої і реалізованої, готової до розподілу. Таким чином, наголошується на важливості процесу реалізації виробленого продукту за кошти [10, с. 141]. І. А. Бланк одним із перших в Україні використовує поняття співвідношення ризику і доходу у своєму визначенні прибутку. На його думку, прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності

та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [2, с. 141].

Для детального та достовірного дослідження прибутку, необхідно уточнити його економічну сутність на основі окреслення еволюційно-історичного шляху формування наукових поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених стосовно його трактування (рис. 1).

Рис. 1. Основні концепції економічної сутності прибутку [8, с. 238]

Водночас прибуток як економічна категорія відображає кінцеву грошову оцінку виробничої та фінансової діяльності і є найважливішим показником фінансових результатів підприємницьких структур, їх фінансового стану (рис. 2).

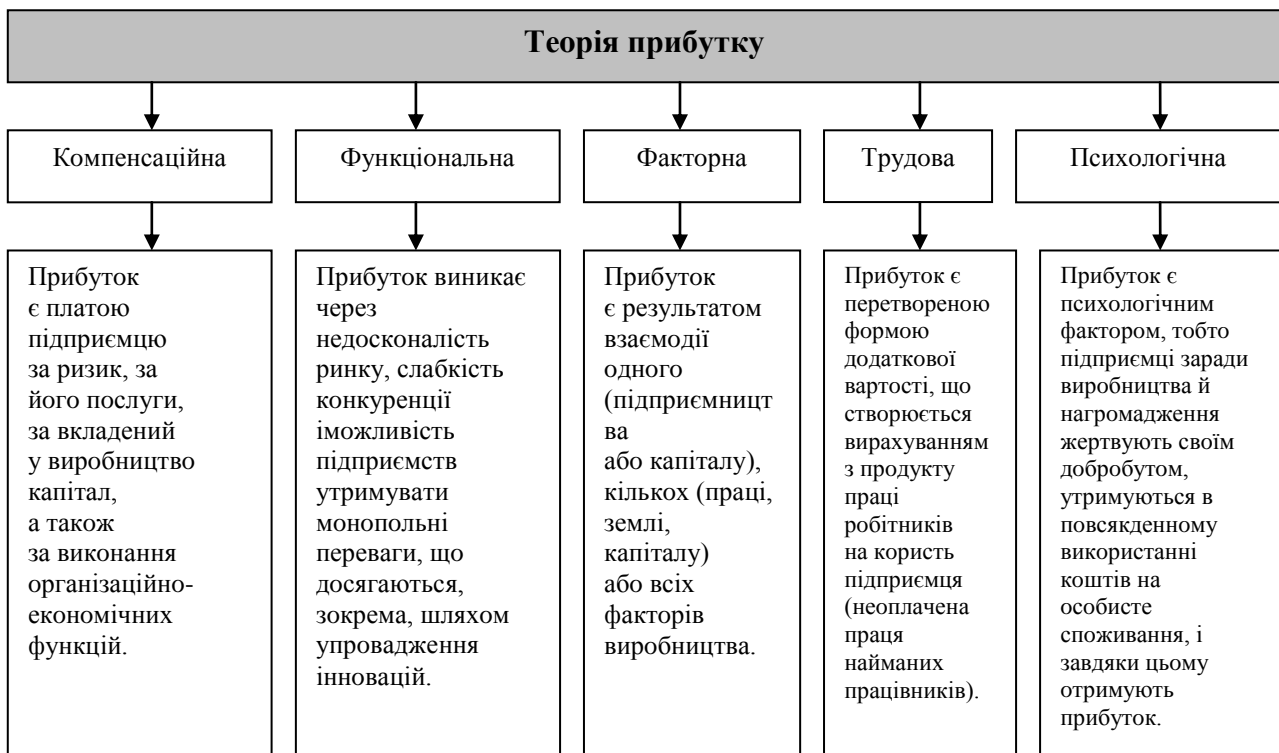

Рис. 2. Основні теорії прибутку та їх стисла характеристика [9, с. 85]

Кількісна сторона в економічній літературі представлена двома підходами у визначенні прибутку, як результату діяльності підприємства. Перший підхід, так званий «витратний», представниками якого є Л. М. Бадалов, І. А. Кац, О. І. Лученок, дає таке визначення прибутку. Прибуток – «...перевищення вартості над витратами виробництва». Під витратами представники даної групи розуміють собівартість виробленої продукції або ж наданих послуг «... виражені в грошовій формі поточні витрати на виробництво і збут продукції» [6, с. 122].

Представники другого, «ресурсного», підходу, який теж характеризує кількісну сторону, визначають прибуток підприємства як «...досягнення виробничої цілі з найменшими витратами коштів.» До прибічників цього підходу належать В. М. Антонов, Л.І. Абалкін, В.М. Рибін та інші [3, с. 202].

З огляду на важливу роль прибутку в економічному житті, необхідно дослідити трактування його сутності різними авторами (табл. 1).

Визначення прибутку з точки зору різних авторів

Автор	Твердження
Бородіна Є.І. [3, с. 234]	Прибуток є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного вдосконалення його матеріальної бази і продукції всіх форм інвестування.
Баканів М.І. [2, с. 201]	Прибуток – це частина додаткової вартості, виробленої і реалізованої, готової до розподілу. Підприємство одержує прибуток після того, як втілена у створеному продукті вартість буде реалізована і набере грошової форми.
Кручок С.Г. [4, с. 10]	Прибуток – це підсумковий показник, результат фінансово-господарської діяльності підприємств як суб'єктів господарювання.
Мец В.О. [5, с. 142]	Прибуток народного господарства – це результат діяльності окремих підприємств, галузей економіки, розвитку окремих сфер, структурних зрушень в економіці, змін у порядку обліку фінансових результатів.
Мочерний С.В. [6, с. 167]	Прибуток – це перетворена форма додаткового продукту й додаткової вартості, яка виражає відносини між власниками засобів виробництва і найманими працівниками з приводу його створення і привласнення.
Савицька Г.В. [9, с. 181]	Прибуток – кінцева мета і рушійний мотив товарного виробництва і ринкової економіки. Це головний стимул і основний показник ефективності будь-якого підприємства і фірми.
Олійник І.О. [7, с. 61]	Прибуток є не лише результатом успішної діяльності, в контексті підприємництва він виступає як фактор організації виробництва.

Поддєрьогін А.М. [10, с. 207]	Прибуток – це економічна категорія ринкової економіки, яка забезпечує інтереси держави, власників і персоналу підприємства.
-------------------------------------	---

Розглянувши табл. 1, можна зробити висновок про неоднозначне трактування поняття прибутку та запропонувати власне визначення поняття: прибуток – головна мета підприємницької діяльності, основний узагальнювальний показник фінансових результатів господарської діяльності підприємств усіх видів, незалежно від їх організаційно-правової форми.

Для забезпечення чіткої дії механізму управління прибутком підприємства необхідно проаналізувати чинники впливу на прибуток підприємства. Прибуток формується під впливом великої кількості взаємозалежних чинників, що впливають на результати діяльності підприємства по-різному: одні – позитивно [9, с. 129], інші – негативно [11, с. 7]. Серед зовнішніх чинників можна виділити такі: економічні умови господарювання, місткість ринку, платоспроможний попит споживачів, державне регулювання діяльності підприємств та інше [5, с. 108]. Особливе значення має рівень, динаміка і коливання платоспроможного попиту, тому що він визначає стабільність одержання прибутку.

Так, слід відзначити, що на обсяг прибутку впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Тому з метою визначення впливу кожного з цих факторів проводять факторний аналіз, що являє собою комплексне вивчення та вимір впливу факторів на величину результативних показників. Кожен з факторів по-різному позначається на зміні показників [3, с. 106]. Величина прибутку формується під впливом таких факторів: обсяг реалізації; структура продукції; відпускні ціни на сировину, матеріали, паливо тарифи на електроенергію та транспортування; рівень матеріальних та трудових ресурсів тощо [2, с. 70]. Економічним важелем управління підприємством є набір показників, які згруповано за економічним змістом у блоки та забезпечують досягнення необхідного рівня прибутковості, як результату управління діяльністю

підприємств. Запропоновану модель управління прибутковістю підприємств з позиції економічної збалансованості наведено на рис. 3.

Рис. 3. Модель стратегічного управління прибутковістю підприємств з позиції економічної збалансованості [5, с. 151]

Під час обґрунтування стратегій управління прибутком підприємства запропоновано схему для обрання оптимальної стратегії управління прибутком підприємства, яка забезпечує обґрунтованість управлінських рішень і враховує наявність певного співвідношення змін факторів, що впливають на рівень його прибутковості [1].

Політика управління формуванням прибутку підприємства повинна бути спрямована на максимізацію розміру позитивного фінансового результату через виконання комплексу завдань щодо забезпечення зростання обсягів його діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури

обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління суб'єктом господарювання.

В умовах стрімкого розвитку ринкової економіки місце і роль прибутку у господарському процесі безперервно зростає. Саме цим є головним стимулом ведення господарської діяльності підприємствами і забезпечує інтереси всіх суб'єктів, причетних до цієї діяльності, а саме: підприємців, персоналу підприємства та держави. Прибуток виступає не тільки стимулом господарської діяльності підприємств, але й основним джерелом розвитку їхньої діяльності.

Висновки. Отже, з метою підвищення результативності діяльності підприємства та його стратегічного розвитку у перспективі виникає потреба у розробці стратегії управління підприємством спрямованої на вдосконалення механізму формування прибутку. Таким чином, ефективне управління прибутком дозволить підприємству одержати бажаний рівень прибутковості. Для максимізації прибутку підприємства, необхідно, насамперед виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства.

Список використаних джерел

1. Алісова А. О. Сутність прибутку підприємства [Електронний ресурс] / А. О. Алісова. – Режим доступу : <http://repository.hnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/349/1/Алісова%20А.%20О.%20Сутність%20прибутку%20підприємства.pdf>
2. Біла О. Г. Фінанси підприємств : навч. посібн. / О. Г. Біла. – Львів : Вид-во «Магнолія 2006», 2008. – 383 с.
3. Бородіна Є. І. Фінанси підприємств: навч. посібн. для вищ. навч. заклад. / Є. І. Бородіна. – К. : Либідь, 2004. – 324 с.
4. Кручок С. Г. Оцінка фінансового стану підприємств / С. Г. Кручок //

Фінанси України. – 2009. – №8. – 10 с.

5. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : Навч. Посібник / В. О. Мец. – К. : Вища школа, 2003. – 278 с.

6. Мочерний С. В. Економічна теорія : посібник / С. В. Мочерний. – К. : Вища школа, 2002. – 435 с.

7. Олійник І. О. Методичні підходи до визначення беззбиткового обсягу виробництва сільськогосподарської продукції / І. О. Олійник // Економіка АПК. – 2008. – №2. – 61с.

8. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : навч. посібник / С. Ф. Покропивний. – К. : КНЕУ, 2000. – 528 с.

9. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посібн. для вищ. навч. заклад. / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2005. – 323 с.

10. Фінанси підприємств: Підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 6-те вид., перероб. та допов. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.

11. Хмелевський О. В. Механізм управління прибутковістю промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / О. В. Хмелевський. – Хмельницький, 2008. – 22 с.